

Та не так вже й стабільно

Виснажений ОПК, прогалини в ланцюгах поставок, придушення інновацій – військове майбутнє Росії під питанням

Оскільки тристоронні переговори між США, Росією та Україною про завершення війни в Україні затягуються, варто розглянути деякі форми тиску, з якими стикається Москва, і їхній вплив на безпекові та політичні рішення Кремля в довгостроковій перспективі.

Економічний тиск на Росію через санкції (як цільові, так і всеосяжні) досі не був достатнім, щоб змінити ставлення Кремля до війни. Це пов'язано з цілою низкою історичних і психологічних факторів: масові жертви в війні більш прийнятні, ніж в інших сферах, російський уряд значною мірою контролює інформацію, яка доходить до населення, а потужна пропаганда пояснює нещастя Росії втручанням Заходу. Тож військові цілі Москви загалом незмінні, а кінцева мета – підкорити Україну своїй політичній і військовій волі.

Важливий нюанс, якого Захід, можливо, не помічає: Росія мислить на перспективу. Незалежно від термінів закінчення війни в Україні Росія дедалі більше переймається питанням своєї здатності до відновлення, винесення уроків з різних етапів конфлікту (включно з власне вторгненням) та оновлення оборонно-промислового комплексу (ОПК). Отже, партнерам по НАТО необхідно готуватися до майбутньої війни і водночас намагатися зрозуміти природу все більш реальної загрози з боку Росії, а також те, наскільки швидко вона зможе поповнити військо та арсенал після виснаження на полі бою.

При цьому Росія муситиме вирішувати різні нагальні проблеми, економічні, внутрішні та політичні, що вплине на її здатність реорганізувати збройні сили і, як наслідок, на її геополітичні рішення.

Відновлення військової потужності Росії

З огляду на результати економічних і політичних рішень Росії пріоритетом для неї є реформування ОПК для задоволення майбутніх потреб. Витрати в цій сфері й досі високі: близько 6 відсотків ВВП. При цьому потік державного фінансування на початку [повномасштабної] війни в 2022 році, який викривив показники інвестицій і створив враження здорового динамічного ринку, почав слабшати. На 2026 рік прогнозується лише слабке зростання, приблизно на 0,8 відсотка. Недавні політичні рішення про перетворення цивільних галузей промисловості на цілодобово працюючі військові підприємства свідчать про те, що промислова база вже працює на повну потужність, і їй немає куди розширюватися.

По-друге, Росія явно стурбована прогалинами в ланцюгах поставок, які війна оголила й поглибила. Москва завжди покладалася на Білорусь і Україну як на базу важкої промисловості. Після анексії Росією Криму в 2014 році і початку бойових дій на Сході України її відносини з українськими оборонними підприємствами погіршилися. Ізоляція Білорусі як «співагресора» в війні в Україні від міжнародних ланцюгів постачання створила численні прогалини в цих ланцюгах і вплинула на її здатність підтримувати оборонну промисловість Росії. Водночас західні санкції мали непередбачуваний наслідок, а саме змусили Росію укласти тісніші союзи з іншими войовничими країнами, такими як Північна Корея та Іран, які значно сприяють продовженню війни в Україні, постачаючи війська, зброю і боєприпаси. Але ці відносини, хоч і відповідають нинішнім прагматичним потребам Росії (про спільну ідеологію не йдеться), вразливі до політичних змін, як в Ірані, та до економічного тиску, від якого страждає Білорусь. Санкції посилюють цей тиск, наприклад, заважають Китаю надати ресурси, достатні для переламу ходу війни на користь Росії.

По-третє, політичні рішення вплинули на здатність російського ОПК до інновацій. З початку війни держава поступово захоплювала контроль над невеликими підприємствами в галузі металургії, логістики та транспорту під приводом стратегічної безпеки. В результаті в багатьох невеликих оборонних компаніях процес ухвалення рішень було централізовано, а інновації придушено. Боротьба між міністерствами за владу, фінанси та вплив гальмуватиме їхнє оновлення на користь більш громіздких державних корпорацій, обмежуючи гнучкість Росії в військовій сфері.

Останнє: пріоритетність витрат на оборону, а також нове стратегічне бачення того, як будуть вестися війни в майбутньому, визначає напрямок розвитку російської армії. Росія в військовому плані переважно сухопутна (з повітряними та морськими силами, дуже виснаженими війною) і, ймовірно, й далі ставитиме на велику армію, здатну вести війну на виснаження. Сам президент Путін закликав створити постійну армію чисельністю щонайменше 1,5 мільйона людей. Багато з них будуть виконувати різні завдання в мирний час, такі як охорона кордонів і інфраструктури, а також підтримка порядку. При цьому Путін і впливові військові стратеги в Міністерстві оборони зацікавлені і в сучасних воєнних технологіях, таких як робототехніка, автономні системи безпілотників та системи штучного інтелекту для наведення і вдосконалення систем управління. Ці інтереси і відповідний розподіл фінансів вплинуть на характер загрози з боку російських збройних сил в майбутньому.

Нагальні внутрішні проблеми

Успіхи на полі бою, інноваційні технології та плани майбутніх війн не матимуть значення, якщо Кремль не зможе забезпечити собі політичну стабільність. Війна стала основною організаційною логікою системи Путіна, аж до перебудови відносин всередині еліти та мереж протекції, а також визначення пріоритетів фінансування. Тепер будь-який кінець бойових дій матиме серйозні внутрішньополітичні наслідки. Тож Кремль занепокоєний ще й внутрішніми проблемами, пов'язаними з війною.

У вересні відбудуться вибори до Державної Думи. Вони визначають склад нижньої палати парламенту і є показником успіху «Єдиної Росії», партії Путіна. Хоча вибори можна сфальсифікувати, а результати підправити, навіть Кремль потребує певної громадської підтримки та явки виборців для легітимності. Кремль завжди цікавився громадською думкою з чутливих політичних питань і тому проводить власні опитування про ставлення до війни, мирних переговорів і України. Незважаючи на обґрунтовані застереження щодо правдивості відповідей респондентів, більшість опитувань стабільно показує, що російське суспільство в принципі підтримує завершення війни шляхом переговорів, але не таке, яке передбачає відмову від завойованих територій. Така сама ситуація з опитуваннями Левада-Центру.

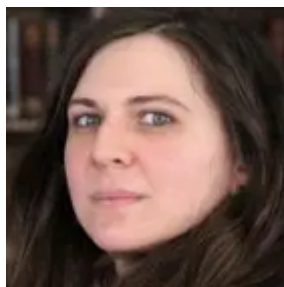
В темі наслідків війни входить питання, як (і чи взагалі) інтегрувати ветеранів війни, які повертаються додому. Путін має надмірно амбітні плани залучення їх до політики, але поки це вдається тільки

на регіональному рівні й дуже обмежено через опір досвідчених політиків, які намагаються не допустити їх до влади. Крім того, бракує соціальних служб, здатних вирішити численні проблеми з фізичним і психічним здоров'ям, які мають колишні вояки. Тому добре навчені, але розчаровані ветерани можуть становити серйозну загрозу, особливо якщо їх поглинуть потужні ультраправі рухи, ренесанс яких відбувся з початком війни.

Звичайно, вибори в Думу навряд чи принесуть великі сюрпризи або відродження опозиційних діячів (влада про це подбає), але вони стануть важливим показником громадського невдоволення правлячою елітою. Крім того, вони дадуть уявлення про пріоритети Кремля на найближчі роки.

Всі ці питання важливі для здатності Росії розвиватися в військовому плані, зберігаючи при цьому внутрішню стабільність. Взаємодія Росії як з партнерами, так і з опонентами в усьому світі й далі залежатиме від суперечок в Кремлі про те, чи інвестувати в військову силу, чи в штучний інтелект, чи послабити радянську централізацію заради інновацій, як закрити прогалини в ланцюгах поставок в умовах геополітичних потрясінь і як забезпечити внутрішній та регіональний контроль зі збереженням хоча б мінімальної громадської підтримки.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Емілі Ферріс

Емілі Ферріс (Emily Ferris) – старша наукова співробітниця відділу міжнародних досліджень безпеки RUSI. Спеціалізується на внутрішній політиці Росії та слабких місцях військової інфраструктури. З 2018 до 2025 року була старшою науковою співробітницею програми RUSI, присвяченої Росії.

